

Előszó

A magyar katonai híradás történetének kidolgozása fontos állomásához érkezett, az első korszak – 1848-1918 – kidolgozása gyakorlatilag 95%-ban elkészült. A járvány miatti korlátozások miatt nem lehetett a Hadtörténelmi Levéltár kutatótermeit látogatni, így több feldolgozásra tervezett irat és könyv tanulmányozása későbbre tolódik. Ha a további kutatásaink során erre a korszakra vonatkozó új adatokat találunk, azokat az anyagba folyamatosan bedolgozzuk. Az eddigi kutatásaink során gyűjtött több mint ezer oldalas mentett anyag lehetővé teszi számunkra, hogy cikkeket írjunk és jelentessünk meg az Egyesület honlapján. Megkezdjük a második korszak -1918-1945- feldolgozását, a már összegyűjtött adatok alapján készült az alábbi írás. A cikk pontosan szemlélteti a törzsanyag tartalmi és formai jegyeit, vagyis ha készen lesz (reményeink szerint valamikor 2022-ben), ilyen lesz. Ebből készül a könyv és készülnek különböző írárok, képes anyagok, magyarázó szövegek és cikkek. Természetesen a jelenlegi íráshoz képest a tárgyalt időszak anyaga lényegesen bővülni, gazdagodni fog. A háború természetes módon a posta és távírda, valamint a katonai összekötő/híradó szervezetek részére is óriási változást (csökkenést) jelentett, megszűnt a közös hadsereg, a haditengerészet azok szervezeteivel és szakmai intézményeivel együtt, nem lehettek légjáró/repülő csapatok (még repülők sem). Az írás ezt a helyzetet rögzíti.

A HONVÉD VEGYESDANDÁROK ÉS A HONVÉD HUSZÁREZREDEK HÍRADÓ SZERVEZETEI AZ 1920-AS ÉVEKBEN (rövid összefoglaló)

A m. kir. honvédségről szóló 1921. évi XLIX. törvénycikk a magyar állam fegyveres erejének a m. kir. honvédséget határozta meg. A m. kir. honvédség katonai erejét 35,000 főben állapította meg. A m. kir. honvédség ügyeinek intézését a honvédelmi miniszter hatáskörébe utalta.¹ A m. kir. honvédelmi miniszter a korábbi nemzeti hadsereg csapatai, intézetei és egyéb alakulatai számára 1922. január 16-án rendelte el a m. kir. honvéd megjelölés felvételét.²

1. Összekötő és híradó szervezetek 1922-1928 között

A kormányzó elhatározása alapján a m. kir. honvédelmi miniszter – összhangban a szövetségközi katonai bizottság döntéseivel – 1922. március 5-én adta ki az 1. osztály által kidolgozott, a m. kir. honvédség új szervezetét tartalmazó körrendeletét.³ A rendelet szerint a m. kir. honvédség csapatalakulatokból, valamint hatóságokból és intézetekből állt. A csapatalakulatokat 7 honvéd vegyesdandár, 4 honvéd huszárezred, 4 önálló honvédüteg és 3 honvéd utászszázalóalj képezte. A hatóságokhoz és intézetekhez a kormányzó katonai irodája, a honvédelmi minisztérium, a 7 honvéd körletparancsnokság (csak közigazgatási feladatokra), a budapesti honvéd városparancsnokság, a Honvéd Ludovika Akadémia, a várpalotai csapatgyakorlótérparancsnokság, továbbá a lő- és gyakorlótér- és táborfelügyelőségek tartoztak. Az átszervezést május 1-jéig kellett végrehajtani.

A híradó szervezetek megnevezése a jelzett időszakban többször változott. 1920-ig a magyar katonai távírócsapat megjelölés volt használatban. Ezt 1920. január elején magyar összekötő csapat elnevezésre módosították.⁴ Ezzel összhangban a vegyesdandár önálló állománytáblázattal rendelkező híradó szervezetét összekötőszázadnak nevezték.⁵ A híradó nevet csak 1925. január 12-én rendszeresítették.⁶ Ezt a napot a híradó szó katonai születésnapjának is tekinthetjük. A m. kir. honvédelmi minisztériumban az összekötő (híradó) ügykörrel 1920-1922 között a 7. osztály, ezt követően a kettős (HM és VKF) alárendeltségű 7. ö. osztály foglalkozott.⁷

Honvéd vegyesdandár

A vegyesdandár összekötőszázad 66 főből, parancsnokságból és 3 szakaszból állt. A század parancsnoka őrnagy, helyettese százados volt. Az őrnagy 1 saját és 1 kincstári, a százados pedig 1 kincstári hátsóval rendelkezett. A szolgálatvezetői feladatokat egy őrmester látta el. A parancsnoksághoz még 1-1 anyagkezelő, szakács, szabó, cipész, 2 gépkocsivezető és 2 loápoló, valamint 1-1 személyautó, teherautó és mozgókonyha tartozott. A számvivői feladatokra egy honvédségi közigazgatási alkalmazottat rendszeresítettek.⁵ [1. vázlat]

A szakaszparancsnokok ún. alantos tiszték voltak. A 7 összekötőszázadnál 14 főhadnagyot és 7 hadnagyot írtak elő. Az 1. szakasz 2 táviró- és 1 postagalambrajból állt. A távirórajok élén 1 tiszthelyettes és 1 törzsőrmester tábori távirász állt. Egy rajhoz még 2 szakaszvezető tábori távirász és 5 építő (1 szakaszvezető, 1 tizedes, 3 közkatona) tartozott. A fogatolatlan postagalambdúcot 1-1 szakaszvezető, tizedes és közkatona szolgálta ki. Az országos járóműhöz és a 2 hámoslóhoz 1 hajtókatonát biztosítottak. A szakasz létszáma 21 fő volt. A 2. szakasz csak 2 távirórajjal rendelkezett, így létszáma 18 fő lett. A 3. (lehallgató) szakasznál 1 alantos tiszt, 8 tábori távirász (1 tiszthelyettes rajparancsnok, 3 szakaszvezető, 4 tizedes), 4 építő közkatona, 2 málhásállat-vezető (összesen 15 fő) és 4 málhás állat volt.⁵

Az 1. szakaszhoz egy Morse-gépet, egy 30-as induktoros kapcsolót, egy kisebb (10-15-ös) főnikus kapcsolót, 2 induktoros és 2 főnikus távbeszélő állomást, egy Zeiss-féle 4. vagy 16. M. villamos jelzőkészüléket, 10 jelzőzászlót, 20 km távbeszélő kábelt, egy félállandó és négy ún. futólagos vonalépítő szereléket és 2 műszerészszereléket rendszeresítettek. A 2. szakasz nem rendelkezett Morse-géppel, 30-as központtal, Zeiss-féle jelzőkészülékkel és műszerészszereléssel, a többi felszerelése az 1. szakaszéval azonos volt. A 3. szakaszt a 2. szakasz szakanyagán felül 2 lehallgatókészülékkel is ellátták.⁸ A század 4 kiserádió állomással (KLERÁ) is rendelkezett, de a hivatalos állománytáblázatban ezek az eszközök csak 1929-ben jelentek meg.⁹

Az összekötőszázadnál rendszeresített tiszthelyettesi helyeket 1923-tól főtörzsőrmesterek is betölthették.¹⁰ Az összekötőszázad 1925-től a híradó század megnevezést vette fel.⁶

A vegyesdandárok állományába tartozó gyalogezredek (vegyesdandáronként két gyalogezred) törzsébe 1 tiszt (százados) táviró előadót és távbeszélő járőrt rendszeresítettek. A járőr állományában 3 altiszt (tiszthelyettes parancsnok, szolgálatvezető törzsőrmester vagy őrmester, műszerész őrmester), 8 távbeszélő (4 szakaszvezető vagy tizedes és 4 örvezető), 11 építő közkatona és 1 loápoló volt.⁵ Az összekötő felszereléshez egy 15-ös főnikus kapcsoló, két induktoros távbeszélő készülék, négy 16. M. jelzőkészülék, 8 km távbeszélő kábel, továbbá négy teljes távbeszélő állomáscsoport-felszerelés (à egy távbeszélő és egy telepszekrény, 2 km távbeszélő kábel és építőfelszerelés) tartozott.⁸ A gyalogzászlóalj géppuskás századánál távbeszélő járőrt (egy őrmester parancsnok, egy helyettes és négy 3-fős távbeszélő állomáscsoport) rendszeresítettek.⁵ A járőr egy 8-as főnikus kapcsolóval, egy induktoros távbeszélőkészülékkel, négy jelzőkészülékkel, valamint négy teljes távbeszélő állomáscsoport-felszereléssel, összesen 5 állomással és 8 km vezetékkel rendelkezett.⁸

A kerékpáros zászlóalj géppuskás századába egy távbeszélő járőrt állítottak be. A járőr négy 4-fős távbeszélő állomáscsoportból állt, parancsnoka tiszt volt. Összekötő felszerelése azonos volt a gyalogzászlóalj géppuskás századának felszerelésével.⁸

A tábori tüzérosztálynál a törzsbe osztály távbeszélő tisztet (főhadnagy), minden üteghez pedig 16 távbeszélőt (4-4 szakaszvezető, tizedes, főtüzer és tüzer) rendszeresítettek.⁵ A négy távbeszélő állomáscsoportból kettő lovasítva volt. Az egyik lovasított állomáscsoport a felderítő járőrhez tartozott. Minden üteg összesen 6 állomással és 8 km vezetékkel rendelkezett.⁸ A honvéd aknavetőszázadokhoz 20 távbeszélőt (5-5 szakaszvezető, tizedes, főtüzer és tüzer) szerveztek, közülük 4 fő (1-1 szakaszvezető, tizedes, főtüzer és tüzer) lovasítva volt.⁵ Az 5 (köztük 1 lovasított) távbeszélő állomáscsoport-hoz összesen 7 állomás és 10 km vezeték tartozott.⁸

Honvéd huszárezred

A honvéd huszárezredek ezredtörzsből és két osztályból álltak. Az osztályt 1 huszár- és 1 géppuskás század alkotta. Az ezred összekötő szolgálatát az ezredtörzs állományába szervezett távbeszélő kiképzőtiszt (főhadnagy) irányította. Feladata ellátásában egy távbeszélő kiképző altiszt segítette.⁵ A törzs felszereléséhez egy 15-ös főnikus kapcsoló és egy induktoros távbeszélőkészülék is tartozott.⁸ Ezredszintű távbeszélő szervezet nem volt. A lovas géppuskás századok rendelkeztek 1-1 lovasított távbeszélő járőrrel. A járőrök 13 főből álltak. Parancsnoka altiszt (főtörzsörmmester vagy törzsörmmester) volt. A járőrt ezen kívül 1 szakaszvezető, 1 tizedes, 4 őrvezető és 6 huszár alkotta.⁵ A járőr összekötő felszerelésében egy 8-as főnikus kapcsoló, 1 induktoros távbeszélőkészülék, 2 jelzőkészülék és 3 teljes távbeszélő állomáscsoport-felszerelés volt.⁸ [5. vázlat]

2. Híradó szervezetek 1928-ban

Honvéd vegyesdandár

1928-ban a magyar királyi honvédség szervezetét újból kiadták.¹¹ A hadrend szerint a vegyesdandár 2 gyalogezredből, továbbá 1-1 kerékpáros zászlóaljából, huszárszázadból, tüzérosztályból, híradó századból, vonatosztagból és gépkocsi osztagból állt.¹²

A híradó század osztagszervezetre tért át, a század parancsnokságból (17 fő) és két osztagból (à 33 fő) állt. A parancsnok továbbra is őrnagy¹³ volt. A postagalambrajt (1 tizedes rajparancsnok és 2 honvéd postagalamb ápoló) a törzshöz helyezték át. A törzshöz ezen kívül még egy vonatparancsnok (törzsörmmester), 2 írnok (1-1 tizedes és őrvezető), egy gépkocsivezető (tizedes), egy loápoló és 2 polgári alkalmazott tartozott. A törzshöz 1-1 személygépkocsit, motorkerékpárt és fogatolatlan postagalamb dúcot biztosítottak. Az őrnagy két saját tulajdonú lóval rendelkezett. A parancsnokság gazdasági hivatal állományában 3 közigazgatási (polgári) alkalmazott, 2 szabó és 1 cipész, valamint egy kétfogatú országos járómű volt.¹² [2. vázlat]

A híradó osztag élén egy tiszt szolgálati lóval ellátott százados állt. Az osztag 2 szakaszát kincstári hátszóval rendelkező főhadnagyk vezették. Az altiszti karhoz egy szakaszparancsnok helyettes beosztású alhadnagy (1925-ben bevezetett legmagasabb altiszti rendfokozat¹⁴) és egy szolgálatvezető tiszthelyettes (három ezüstcsillagos altiszt, a főtörzsörmmesteri rendfokozatot 1925-ban megszüntették¹⁵) tartozott. Az osztag állományában 9 tábori távirász (3 szakaszvezető, 2 tizedes, 4 őrvezető), 12 építő, 5 hajtóhonvéd, 1 szakács és 1 loápoló volt. Az osztag 3 hátszó és 14 hámszó lóval, 1 tehergépkocsival, 2 motorkerékpárral, 1 hatfogatú mozdonyos rádiókocsival, 2 négyfogatú mozdonyos távirókocsival, 3 fogatolatlan országos járóművel, továbbá 1 fogatolatlan mozgókonyhával rendelkezett. A 2. osztagnál az alhadnagy helyett egy tábori távirász őrmestert rendszeresítettek.¹²

A honvéd gyalogezredeknel egy 65 fős távbeszélő századot rendszeresítettek. A század parancsnokságból és 4 szakaszból állt. A századot századosi rendfokozatú tiszt vezette, akit egy műszerész tiszthelyettes, egy szolgálatvezető őrmester, egy szakács és egy loápoló segített. A szakaszok egy parancsnokból (főhadnagy, alhadnagy, 2 szakasznál tiszthelyettes), 2 távbeszélő állomáscsoport-parancsnokból (szakaszvezető), 2 távbeszélő állomáscsoport-parancsnok helyettesből (tizedes) és 10 távbeszélőből (2 őrvezető, 8 honvéd) álltak. A századhoz 2 hátszó, 1 mozgókonyhát és 1 kerékpárt szerveztek.¹²

A honvéd kerékpáros zászlóaljak távbeszélő szakasszal rendelkeztek. A szakasz parancsnoka főhadnagy volt. A 4 állomáscsoport-parancsnok részére tiszthelyettesi, szakaszvezetői, illetve 2 csoportnál tizedesi rendfokozatot írtak elő. Minden állomáscsoport-hoz 3 távbeszélőt (1 őrvezető, 2 honvéd) szerveztek. A szakasznak egy hátszó és csak az 5. zászlóaljnál 17 kerékpárt biztosítottak.¹²

A honvéd tüzérosztályok törzsében a híradó ügyeket továbbra is egy osztály távbeszélő tiszt (főhadnagy) végezte. Az osztályok híradó alegységgel nem rendelkeztek, az ütegekhez távbeszélőket szerveztek. A tüzér mérőszázadnál egy távbeszélő altiszt (tiszthelyettes) és 12 távbeszélő (4 tizedes, 2 főtüzer, 6 tüzer), a hegyi ágyús ütegnél, a tábori ágyús ütegnél, a tábori tarackos ütegnél és az aknavető ütegnél 16 távbeszélő (4-4 szakaszvezető, tizedes, főtüzer, tüzer) és 4 távbeszélő máhás ló

volt. Ezen kívül a hegyi ágyús üteg és az aknavető üteg még 1-1 távbeszélő málhás állattal is rendelkezett.¹²

Nem a vegyesdandárhoz tartozott, de célszerű megemlíteni, hogy ekkor jelent meg a m. kir. honvéd központi híradó-iskola állománytáblázata (29. sz. melléklet). Az iskola parancsnokságra, tanfolyamra, kísérleti osztagra, vonatosztagra és kutyatelepre tagozódott. Parancsnoka őrnagy volt, a beosztott tisztekhez 2 százados és 3 főhadnagy tartozott. Az iskola állományában még 7 altiszt (5 szolgálatvezető, 1 fogatos és 1 anyagkezelő altiszt), továbbá 21 fő segédszemélyzet (7 tizedes és 14 honvéd) volt.¹²

Honvéd huszárezred

A huszárezredek továbbra is ezredtörzsből és két osztályból álltak. Az osztályoknál – az osztálytörzs, huszárszázad és huszár géppuskás század mellé – huszár árkászszakaszt és huszár távbeszélő szakaszt állítottak be. A géppuskás századok távbeszélő járőreit törölték. Az ezredtörzsnél törölték a távbeszélő kiképző altiszti beosztást, az ezredtörzsnél egy távbeszélő tiszt (főhadnagy) maradt. A huszár távbeszélő szakasz 13 főből és 16 lóból állt. Parancsnoka tiszthelyettes volt. A szakasz állományába ezen kívül egy szakaszvezető szakaszparancsnok-helyettes, egy tizedes vezetéklóparancsnok, 3 örvezető állomáscsoport-parancsnok, 4 huszár távbeszélő és 3 huszár málhásló-vezető tartozott. A huszárszázadok 1 tizedes és 4 huszár (szakaszonként egy) jelentőlovassal rendelkeztek lovas hírvivői feladatok ellátására, jelentések, parancsok továbbítására.¹¹ [5. vázlat]

3. Híradó szervezetek 1929-ben

Honvéd vegyesdandár

1929-ben újból kiadták a honvédség szervezetét. A változások elsősorban az állománycsoportok összetételére vonatkoztak. Ezek a vegyesdandár híradó alegységeit is érintették.¹⁶

A híradó század (84 fő) továbbra is 2 osztágból állt. A parancsnok egy századosi rendfokozatú segéd tisztet kapott. A törzs ezen kívül egy egészségügyi altiszttel (örmester) és egy fegyvermesterrel (tizedes) bővült. A gazdasági hivatalnál csak 1 szabó maradt. Az osztag létszáma 34 főre nőtt. Mindkét osztag rendelkezett egy alhadnagyi rendfokozatú szakaszparancsnok helyettessel, aki egyben a gépkocsis rádióraj (TRT 250¹⁷) parancsnoka volt. Megnövelték a távírász altisztek számát. Osztagonként 5 táborig távírász rajparancsnokot, egy tiszt helyettessel (a 2. osztagnál törzsörmezt) és 4 örmestert állítottak be. A tiszt helyettessel (törzsörmezt) és 2 örmestert kincstári hátszóval látták el. A távírász tisztetek száma 18 főre (6-6 szakaszvezető, tizedes és örvezető) nőtt, építő (örvezető) csak 1 fő maradt, a hajtóhonvédek számát 4 főre csökkentették. A hátszólok száma 7-re nőtt. Az osztag egy rádió gépkocsival (MÁVAG-Mercedes Benz N 26¹⁸) és 7 kerékpárral egészült ki, de már csak egy motorkerékpárt biztosítottak.¹⁶ [3. vázlat]

A honvéd gyalogezredeknel továbbra is egy 65 fős távbeszélő század volt. Az egyik szakaszparancsnok és a műszerész rendfokozatát tiszt helyettessel törzsörmeztre változtatták. A tizedesek is állomáscsoport parancsnokok lettek.¹⁵ [4. vázlat] A kerékpáros zászlóalj távbeszélő szakaszai egy szolgálatvezetőt (örmester), egy szakaszkürtöst (gyalogos, az 5. zászlóaljnál örvezető) és 4 jelentő kutyát kaptak. Az állomáscsoport-parancsnokok tisztetek (2-2 szakaszvezető és tizedes) voltak. A távbeszélők létszáma 9 fő (2 örvezető és 7 gyalogos, az 5. zászlóaljnál 9 gyalogos) lett. A szakaszok létszáma (17 fő) nem változott.¹⁵ [4. vázlat] A tüzérosztályoknál a mérőszázad távbeszélőinek rendfokozatát 6-6 szakaszvezetőre és tizedesre, a táborig ágyús ütegnél és a táborig tarackos ütegnél 3 tüzemesterre (az örmester rendfokozat tüzérségnél alkalmazott megnevezése), 10 szakaszvezetőre és 3 tizedesre módosították.¹⁶

Honvéd huszárezred

A huszárezredek szervezete és a távbeszélő alegységek összetétele nem változott.¹⁶ [5. vázlat]

Összegzés

A m. kir. honvédségnél az 1920-as években kialakított összekötő, híradó szervezetek még kezdetlegesek voltak, csak szükségszerűen feleltek meg a követelményeknek. Magukon viselték a trianoni békediktátum korlátozásait, kiemelten a rádióhíradás területén. Az eszközök zömét korszerűtlen, az I. világháborúban már alkalmazott eszközök képezték. A szakterület azonban folyamatosan fejlődött, nem utolsósorban a jól képzett, világháborús tapasztalatokkal rendelkező tisztek erőfeszítései eredményeként. A fenti híradó szervezetek képezték a 30-as évek szervezeti és technikai fejlesztésének alapjait.¹⁹ Ebben az évtizedben (1933-ban) határozták meg – együtt a gépkocsi és vonatcsapattal – a híradócsapatok emléknapjának június 9-ét, annak emlékére, hogy 1919-ben Szegeden ezen a napon állították fel a nemzeti hadsereget és annak legelső ilyen szervezeteit.²⁰

Készítették:

Mikita János nyá. mk. altábornagy, Dr. Ternyák István nyá. ezredes, Dr. Horváth László Ferenc

Jegyzetek:

¹ 1921. évi XLIX. törvénycikk a m. kir. honvédségről. I. FEJEZET. Általános rendelkezések. Netjogtár. Magyar joganyagok.

² A m. kir. honvédelmi miniszter 1922. évi 239. számú körrendelete, m. kir. Honvédség elnevezés használatba vételéről.

³ 5000/el. 1. 1922. számú Körrendelet. Tárgykivonat: Honvédség szervezése. RENDELETI KÖZLÖNY A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG SZÁMÁRA. Szabályrendeletek. 25/I. szám.

⁴ 70059/7. 1920. számú Rendelet. Tárgykivonat: „Távírócsapat” elnevezés megváltoztatása. KISKÖZLÖNY 2. szám. RENDELETI KÖZLÖNY A MAGYAR NEMZETI HADSEREG SZÁMÁRA.

⁵ 5000/el. 1. 1922. számú Körrendelet. Tárgykivonat: Honvédség szervezése. RENDELETI KÖZLÖNY A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG SZÁMÁRA. Szabályrendeletek. 25/I. szám. Mellékletek.

⁶ 209/el. 1. 1925. számú Rendelet. Az „összekötő” megjelölés helyébe a „híradó” szó rendszeresítése, a 12000/el. 1. 1923. sz. körrendelet ily értelemben való helyesbítése. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG SZÁMÁRA 3. szám.

⁷ Hadtörténelmi levéltári kiadványok. FOND- ÉS ÁLLAGJEGYZÉK. A Hadtörténelmi Levéltár őrzésében lévő katonai iratok. Budapest, 1997. Az osztály ügykörébe a béke- és háborús híradás, a szakkiképzés, a híradó szabályzatok szerkesztése, a híradóanyagokkal való ellátás, a híradó eszközök fejlesztése, rendszeresítése, a szakállomány szolgálati és személyi ügyeinek intézése, valamint a postai hatóságokkal való kapcsolattartás tartozott.

1928-ban a 7. ö. osztály vezetője Rákossy ezredes, helyettese Vajna alezredes volt. (Balás B. Dénes: A Magyar Királyi Honvédség R/7 rádiójának története. I. rész. HADITECHNIKA 2012. 2. Szám.)

A 20-as évek elején (1921-1925 között) a 7. (7. ö.) osztályon szolgált Dálnoki Miklós Béla százados, 1944-ben vezérezredes, a m. kir. 1. honvéd hadsereg parancsnoka, majd dec. 22-től az Ideiglenes Nemzeti Kormány elnöke, miniszterelnök. 1936-1940 között a 7. ö. osztály főnöke Vörös János vezérkari alezredes (1938-tól ezredes) volt. Vörös János 1944-ben vezérezredes, m. kir. honvéd vezérkari főnök, majd dec. 23-tól az Ideiglenes Nemzeti Kormány honvédelmi minisztere és egyben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. (Szakály Sándor: Tábornokok az Ideiglenes Nemzeti Kormányban (1944-1945). Rendszerváltások kortársa és kutatója. Tanulmánykötet Izsák Lajos 70. születésnapjára. Budapest, 2013.)

⁸ A M. KIR. HONVÉDSÉG CSAPATALAKULATAINAK SZERVEZÉSE. AZ 1922. ÉVI MÁJUS 11-ÉN KELT RENDELETI KÖZLÖNYBEN (SZABÁLYRENDELETEK) MEGJELENT 5000/ELN. 1-1922. SZÁMÚ KÖRRENDELET ALAPJÁN. ELOSZTÓ HELY: „MAGYAR JÖVŐ” IRODALMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG. BUDAPEST VII. DAMJANICH-UTCA 50.

⁹ Balás B. Dénes – Dr. Rajnai Zoltán: Magyar katonai rádióállomások és rádiókészülékek 1914-1945. NKE Híradó tanszék. Budapest, 2015. (KLERÁ – Kleine Radio, Telefunken ARS 68 típusú, Telefunken licenc alapján a Telefongyár RT által gyártott 10 W-os távíró rádióberendezés)

¹⁰ 12000/el. 1. 1923. számú Körrendelet. Tárgykivonat: Honvédség szervezése tárgyában kiadott 5000/el. 1. 1922. számú Körrendelet helyesbítése. RENDELETI KÖZLÖNY A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG SZÁMÁRA. Szabályrendeletek. 28. szám.

¹¹ 8500/el. 1. 1928. számú körrendelet. A m. kir. honvédség szervezete. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY. 16. szám.

¹² 8500/el. 1. 1928. számú körrendelet. A m. kir. honvédség szervezete. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY. 27. szám.

¹³ 1928-ban csak a m. kir. 1. és a m. kir. 7. honvéd híradó század parancsnoka volt őrnagy, a többi (2-6.) századok élén századosok álltak. (A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG NÉVKÖNYVE 1928. évre. Hivatalos kiadás. Budapest, 1928)

¹⁴ 3692/el. 10. 1925. számú körrendelet. Ideiglenes határozványok az alhadnagyok részére (Tervezet) kiadása. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY. 19. szám.

¹⁵ 5001/el. 10. 1925. számú körrendelet. Altiszti rendfokozatok csökkentése, rendfokozati jelvények rendszeresítése. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY. 13. szám.

¹⁶ 7000/el. 1. 1929. számú körrendelet. A m. kir. honvédség szervezete. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY. 19. szám.

¹⁷ TRT 250 – a Telefongyár RT által gyártott 250 W teljesítményű, a 100-1000 kHz frekvenciatartományban üzemelő AM adó-vevő.

¹⁸ A Postamúzeum gyűjteményében lévő fénykép alapján.

¹⁹ A HUBA-hadrendben (1938) a vegyesdandárok helyébe lépett hadtestek már híradó zászlóaljjal rendelkeztek. A híradócsapatok új rádióeszközöket (R/1: 1930, R/2: 1937, R/3:1934, R/4: 1939, R/6: 1936 és R/7, R/8: 1932), nagyobb kapacitású központokat (30M, 39M 10-es és 30-as központok), új távbeszélőkészülékeket (30M, 39M induktoros pótkészülékkel ellátott zengőjeles készülékek), egyes és hármas (39M) átvivőcsévét, tábort (39M) távirógépet és vezetékeket (30M, 36M könnyű- és 39M nehézvezeték) kaptak.

²⁰ 5471/el. 1933. számú körrendelet. Híradó-, gépkocsi és vonatcsapat csapatemléknapjának megállapítása. HONVÉDSÉGI KÖZLÖNY. 13. szám.